

**Тіньова частина
фінансування виборів та звітування
розпорядників виборчих фондів:
рекомендації щодо
вирішення проблем**

Підготували: аналітики Громадянської мережі ОПОРА
Олександр Ключев та Олександр Неберикут

МІСЦЕВІ ВИБОРИ-2020

Спостерігачі ОПОРИ проаналізували ситуацію із оприлюдненням відомостей проміжних та остаточних звітів розпорядників виборчих фондів у 15 великих містах України (Миколаїв, Одеса, Бердянськ, Луцьк, Ужгород, Суми, Краматорськ, Слов'янськ, Кам'янець-Подільський, Черкаси, Рівне, Дніпро, Львів, Херсон, Полтава).

- В усіх містах моніторингу місцеві організації партій подали 112 проміжних звітів, з яких лише 55% були оприлюднені ТВК у будь-який спосіб. У жодний спосіб не було оприлюднено 44% проміжних звітів, які були подані до ТВК місцевими організаціями політичних партій.
- Показник оприлюднення є ще гіршим для остаточних звітів виборчих фондів: 55% з 133 остаточних фінансових звітів не були оприлюднені, 44% звітів оприлюднено у визначений ТВК спосіб, 1% звітів були розміщені виключно на сайті організацій партій.
- Відомості 65% з усіх 92 проміжних звітів кандидатів на посаду міських голів у 15 громадах були оприлюднені ТВК, 36% таких звітів були подані до ТВК, але не були розміщені на сайтах або в інший спосіб. Гіршою є ситуація щодо оприлюднення остаточних звітів кандидатів на посаду міських голів, хоча вона лише вчергове підтверджує виявлену проблему (лише 44% зі 109 остаточних звітів кандидатів на посаду міських голів у 15 містах були оприлюднені ТВК).
- Вибірковий аналіз ситуації засвідчує, що вагома частина ТВК не провела аналіз жодного проміжного або остаточного звіту розпорядника виборчого фонду, ще частина ТВК змогла провести аналіз звітів окремих організацій політичних партій. Натомість навіть у разі проведення ТВК аналізу звітів місцевих організацій партій та кандидатів він часто мав декларативний характер.

Міста	% місцевих організацій, які подали остаточний звіт, від загальної кількості зареєстрованих виборчих списків
Миколаїв	36%
Одеса	67%
Бердянськ	93%
Херсон	52%
Луцьк	64%
Ужгород	60%
Суми	100%
Краматорськ	75%
Львів	21%
Полтава	30%
Кам'янець-Подільський	13%
Черкаси	100%
Рівне	81%
Дніпро	65%

Міста	% кандидатів, які подали остаточний звіт, від їхньої загальної кількості	% кандидатів, які подали проміжний звіт, від їхньої загальної кількості
Миколаїв	83%	83%
Одеса	35%	43%
Бердянськ	93%	93%
Херсон	35%	35%
Луцьк	36%	64%
Ужгород	59%	45%
Суми	90%	90%
Краматорськ	18%	27%
Львів	53%	71%
Полтава	62%	8%
Кам'янець-Подільський	43%	71%
Черкаси	54%	Уточнюється
Рівне	63%	63%
Дніпро	65%	0%

Варіанти вирішення проблеми зі звітністю та доступом до неї громадян

Нові підходи

- створення законодавчих та інституційних умов для здійснення НАЗК повноважень з аналізу і перевірки звітів виборчих фондів кандидатів та місцевих організацій на місцевих виборах.
- оприлюднення проміжних та остаточних звітів розпорядників виборчих фондів Єдиного державного реєстру звітності політичних партій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру.

У разі збереження чинної моделі

- Забезпечення оприлюднення проміжних і остаточних звітів розпорядників виборчих фондів на веб-сайті ЦВК (як мінімум, на виборах обласних та міських рад).

Проблема дочасної агітації

Фактична тривалість та масштаб агітаційної діяльності потенційних суб'єктів виборчого процесу значно перевищує офіційно регламентовані строки передвиборної агітації та не узгоджується із законними вимогами щодо прийнятних форм, порядку ведення агітації та декларування надходжень і витрат. Сума необлікованих витрат кандидатів і партій на агітаційну роботу, за орієнтовними розрахунками, може перевищувати розмір офіційно задекларованих витрат.

Дочасна агітація на місцевих виборах 2020

За даними спостереження Громадянської мережі ОПОРА, на чергових місцевих виборах 2020 року 73 політичні партії де-факто проводили активні заходи передвиборної агітації більш ніж за місяць до офіційного початку початку виборчого процесу (з липня 2020 року). При цьому 11 політичних сил здійснювали агітаційну активність в загальнонаціональному масштабі (крім усіх парламентських партій до цього переліку входили “Перемога Пальчевського”, “Пропозиція”, “Наш Край”, “ВО Свобода”, “Сила і Честь”)

Дочасна агітація на позачергових парламентських виборах 2019

За оцінками ОПОРИ 11 політичних партій вже до початку виборчого процесу в загальнонаціональному масштабі розгорнули публічні агітаційні заходи до офіційного початку виборчого процесу. До цього переліку входили “Європейська солідарність”, “Слуга народу”, “Українська стратегія Гройсмана”, “Опозиційна платформа - За життя”, “Батьківщина”, “Радикальна партія Олега Ляшка”, “Голос”, “Опозиційний блок”, “Свобода”, “Самопоміч”, “Громадянська позиція”.

Варіанти вирішення

- Передбачити можливість та врегулювати порядок створення виборчих фондів політичними партіями та іншими зацікавленими суб'єктами з моменту офіційного початку виборчого процесу і фактичного розгортання заходів передвиборної агітації
- Зобов'язати партії і кандидатів - суб'єктів виборчого процесу звітувати про фактичні виборчі витрати, які були здійснені протягом 2 місяців, що передували початку виборчого процесу (або моменту їх реєстрації). Передбачити порядок внесення цих відомостей до проміжних фінансових звітів партій і кандидатів

Оплата агітаторів

Що зараз?

- наявність тіньового “ринку праці” та відсутність легальних механізмів оплачувати роботу агітаторів.

Які варіанти вирішення проблеми?

- Варіант 1. Встановлення максимальної кількості агітаторів на громаду чи округ з певною кількістю виборів, з якими кандидат може укласти угоди.
- Варіант 2. Впровадження компенсацій на логістику для агітаторів (із документальним підтвердженням витрат і обмеженнями щодо суми компенсації)
- Варіант 3. Посилення законодавчих обмежень щодо виплат агітаторів-створення мотивів для партій та кандидатів

Плюси

- легалізація витрат

Мінуси

- “маргіналізація” волонтерської діяльності громадян на підтримку партій та кандидатів
- ризики “легалізації” одного з етапів технології з підкупу виборців та практичне ускладнення виявлення підкупу виборців

Оплата праці осіб, які виконують інші функції (крім агітаційних)

Що зараз?

- оплата праці спостерігачів від політичних партій, працівників виборчих штабів належним чином не відображається у фінансовій звітності партій

Які варіанти вирішення проблеми?

- легалізація витрат партій спрямованих на оплату праці осіб, які не виконують агітаційних функцій шляхом фіксації відповідних відомостей за окремими статтями у фінансових звітах

Плюси

- забезпечення публічності витрат спрямованих на функціонування виборчих структур партій та можливості обліку відповідних коштів

Мінуси

- ризик узаконення організаційно-правових структур, які мають прихований потенціал реалізації технологій маніпулятивного чи незаконного впливу на результати волевиявлення (зокрема підкупу виборців)

Виплати членам виборчих комісій з боку партій та кандидатів

- Наявність тіньових виплат членам виборчих комісій партіями і кандидатами, натомість протягом останніх виборчих кампаній окремі партії і кандидати додатково не оплачували роботи членів комісій.

Що робити:

- Професіоналізація окремих посад у ВК з посиленням фінансового забезпечення, інші члени ВК- акцент на контрольні функції.
- Посилення заборони на оплату праці членів комісій з боку політичних партій і кандидатів, яка суперечить принципам об'єктивності і неупередженості в їхній діяльності.